

B. N. PUTYILOV

(*Leningrád*)

A MAGYAR—SZLÁV FOLKLÓRKAPCSOLATOK TÖRTÉNETÉBŐL

Előadásom a magyar—szláv folklórkapcsolatok bonyolult, hosszú és hozzá kell tennünk, mind ez ideig nem kellően tanulmányozott történetének csupán egyetlen epizódjával foglalkozik. Ennek az epizódnak azonban, nézetem szerint, elvi jelentősége is van — a nemzetek közötti folklórkapcsolatok és egymásrahatások mai problémáinak összefüggésében.

Amikor a tatárjárás és a török hódoltság ellen vívott küzdelmek időszakának szláv történeti népballadáival foglalkoztam, összehasonlító anyagot kerestem e balladákhöz más népek, elsősorban a balkáni népek folklórájában. Magyar kollégám, VARGYAS LAJOS szívességéből megismerkedtem a törökké lett fia rabságába kerülő anyáról szóló magyar néphagyományokkal. Ezeket a rendkívül érdekes néphagyományokat egybevettem a szláv hagyományok meglehetősen széles körével. A következőkben ezeknek az összehasonlításoknak az eredményeiről számolok be, levonva néhány elméleti következtetést. Ez a beszámoló szükségszerűen vázlatos lesz, mivel az előadás keretei sem arra nem adnak lehetőséget, hogy valamennyire is részletesen elemezzem a megfelelő sujet-eket, sem pedig arra, hogy alaposan kifejtssem érvelésemet. Mindkét feladatnak eleget tettem néhány kiadásra váró, jóval terjedelmesebb munkámban.

Kutatásaimat befejeztem már, amikor megismerkedtem O. SIROVÁTKA cseh kolléga számomra igen érdekes tanulmányával („Az eltűnt janicsár-fiú morva balladája”).¹ Ez a tanulmány igen helyesen mutat rá az egyik magyar mondaváltozatnak a morva—szlovák sujet-vel való közeli rokonságára. Ezt a sujet-t én is, akárcsak a többi kutató, mindeddig csupán prózai formájában ismertem D. RYCHNOVÁ² érdekes munkáiból, most pedig — SIROVÁTKA kutatásainak eredményeképpen — balladaformában is megismerkedhettünk vele. Egyébként ez az új adat közvetve igen hatékonyan alátámasztja a magyar tudósok által már régebben megfogalmazott feltételezést, hogy a magyar

¹ OLDŘICH SIROVÁTKA: Moravská balada o ztračenem synu-janičárovi. „Slovenský Národopis”, ročník XI, 1963. No. 2—3.

² D. RYCHNOVÁ: Turecké války v lidovém podání východní Moravy. „Národopisný věstník československý”, ročník XXXIII, 1953. No. 1—2.

néphagyomány a ballada széttöredezésének eredménye. O. SIROVÁTKA határozottan kihangsúlyozza a magyar és a morva—szlovák változatok rokonságát, ugyanakkor óvatosan szól arról, milyen viszonyban állnak egymással ezek a változatok. A tanulmány szerzője — véleményem szerint helyesen — egyelőre nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a magyar változatok alakultak-e ki a szlovák—morva változatokból vagy megfordítva, mivel ebben az esetben nem elegendő csupán két változatnak az egybevetése. Bármennyire jelentős is a magyar néphagyomány tartalmi rokonsága a morva—szlovák balladával (és a belőle kialakult néphagyománnyal), a kutatómunkának túl kell lépnie a magyar és a csehszlovák folklór keretein, és nem szabad beteljesednie két népköltési alkotás között lehetséges viszony meghatározásában. Amint a tények bizonyítják, a magyar és a morva—szlovák változatok nem csupán egymással vannak rokonságban, hanem összefüggenek egy sor olyan sujet-vel is, amelyek azonban már más népek folklórában fedezhetők fel, s — ami jellemző — e kapcsolatok néha nagyon szorosak, néha többé vagy kevésbé közeliak, hogy úgy mondjam, kereszteződő jellegűek.

A magyar néphagyományt három változatban ismerem. Kettő közülük egymáshoz közel áll, a harmadik, mint fentebb már említettem, szinte teljesen megegyezik a morva—szlovák változattal: arról van szó benne, hogyan törnek be a törökök s visznek magukkal egy kisfiút; az anya fia keresésére indul, szoptatós dadának szegődik egy gazdag török gyermeke mellé; bölcsődalt énekelve eszébe jut a saját fia, akit a testén lévő bélyeg láttára felismerne; a gazda meghallja az éneket s mutatja testén a bélyeget, így talál egymásra anya és fia.³ A morva—szlovák változat egy lényeges momentumban különbözik ettől: itt az anya *tudja*, hogy a tulajdon fiánál van szolgálatban, és hogy a gyermek, akinek dajkája lett, az unokája. A dolgok elé vágva megjegyzem, hogy a történet ilyen motiválása az általam ismert többi változat közül szinte valamennyire jellemző; a magyar változatban jelentkező kivétel az eredeti sujet bizonyos széttöredezésének nyilvánvaló jele.

Néhány morva variáns anya és fia találkozásának jóval drámaibb formájáról is tud: a janicsárrá lett fiú részt vesz a portyában és elhurcol egy öreg asszonyt, akiben később a saját édesanyjára ismer.

Mindkét fentebb említett motívum megvan a magyar néphagyomány más változataiban. Ezek azonban több lényeges pontban nem egyeznek a morva balladával. Itt a törökök nem csupán egy kisfiút, hanem egy fiút és egy leányt hurcolnak el, két testvért, édesanyjuk pedig később kerül rabságba (vagy szolgálatba) gyermekeihez, akik időközben — mit sem sejtve testvér voltúkról — házasságot kötöttek egymással.⁴

³ KÁLMÁNY LAJOS népköltési hagyatéka. Szerkeszti ORTUTAY GYULA. I. k. Történeti énekek és katonadalok. Bp. 1952. 143. l.

⁴ Röpülj páva röpülj. Magyar népballadák és balladás dalok. Bp. 1954. 488—489. l. KÁLMÁNY LAJOS i. m. 145—146. l.

Így a magyar hagyományban a rokonok rabulejtésének témája párosul a vérfertőzés témájával, s ez meghatározza a sujet specifikumát. Két erősen dramatikus témának ilyen összekapcsolása jellemző nem csupán a magyar népköltési hagyományra, megtaláljuk azt a szláv történeti balladákban is.

Megjegyezhetjük azonban, hogy a vérfertőzés motívuma a különböző népköltési alkotásokban különböző helyet foglal el: egyszer sujet-képző és sujet-meghatározó szerepe van, másszor nyilvánvalóan széttöredezett formában van jelen vagy pedig teljesen nullára korlátozódik a jelentősége. Megléte az adott dalban nem mindig jogosult. Néha olyan benyomásunk támad, mintha egy motívum fokozatos leküzdése menne végbe, s látszik, hogy a néphagyományban nem is olyan könnyű egy-egy motívumot kiirtani. Ez a különböző népek folklórába tartozó egész sujet-csoport a belső kapcsolatok sajátos rendszerét s igen érdekes egységet alkot. Ezenkívül mindegyikük valamilyen e csoporton kívül eső s ezt történetileg megelőző műalkotás-rendszerrel is kapcsolatban van. E kettős kapcsolatok szemszögéből nézve valamennyi ismert balladát és néphagyományt (mely utóbbiak végső soron balladákra vezethetők vissza) úgy is vizsgálhatjuk, mint egy közös témának és a közös motívumok összességének művészi kidolgozásában kimutatható különböző történelmi fokozatokat és különböző nemzeti formákat. Közös voltuk azonban nem jelenti azt, mintha valamilyen egyetlen forrásuk lett volna, s a sujet-k fokozatos migrációja következett volna be. A rokonság magyarázatát történeti-tipológiai elemzés alapján adhatjuk meg.

A folklórjelenségek történeti-tipológiai rokonságának kérdését általános módszertani síkon V. M. ZSIRMUNSZKIJ⁵ dolgozta ki igen elmélyülten. Számos, a közelmúltban megjelent tanulmány meggyőzően bizonyítja a történeti-tipológiai rokonság döntő szerepét a hőseposzban. A történeti-tipológiai módszer elveinek alkalmazását az általam vizsgált anyagra teljes mértékben lehetségesnek tartom.

A tipológiai rokonság előfeltétele a történelmi valóság, a társadalmi élet, az emberek mindennapi élete, lelki alkata és világnézete terén megnyilvánuló hasonlóság; a tipológiai rokonság a különféle népeknél végbemenő folklórfolyamatok azonosságára épül: ez az azonosság egyaránt megmutatkozik a sujeticában, a képrendszerben, a költői nyelvezetben éppúgy, mint a műfaji sajátosságokban és a művészi szerkezetben.

Azok a történelmi és életkörülmények, amelyek között a magyar néphagyományok (s az azokat megelőző balladák), valamint a szláv balladák és néphagyományok kialakultak, mind a magyar nép, mind pedig a szláv népek esetében sok tekintetben hasonlítottak egymásra: élet az idegenek rabigájában, a tatárok és törökök gyakori betörései, a falvak feldúlása s a rabulejtettek elhurcolása, az ennek során véghezvitt kegyetlenségek, asszonyok és lányok

⁵ V. ZSIRMUNSZKIJ: Narodnij geroicseszkij eposz. Szravnitel'no-izsitoricseszkije ocserki. M.—L. 1962.

elrablása, a kiskorú foglyok törökké nevelése stb. Ebben a korban minden leigázott s a leigázás veszélyének kitett nép a nemzeti szolidaritás és hűség álláspontját, az idegen igával szemben érzett kibékíthetlenség közös álláspontját foglalta el.

Az élethelyzetek és azok népi értelmezése művészi módon reprodukálódik azokban a balladákban, melyekben a leglényegesebb tartalmi vonások közösek a különböző népek folklórájában. E balladák rendszerint a hódítók áldozatául esett egyetlen család tragédiájáról szólnak. Bennük a sujeciai helyzetek hasonlósága, a motívumok és eszmék azonossága, a valóság értelmezésének egysége egyenesen megdöbbenő.⁶ Ugyanakkor e balladák alapvető többsége a nemzeti alkotótevékenység terméke. Ezt a tényt természetesen nem csupán a történelmi előfeltételek és az életkörülmények közössége s a népi tudat azonos irányú volta magyarázza.

Magyarázza az is, hogy az élettől nyert benyomások művészi feldolgozásának folyamata a folklór esztétikájának törvényszerűségei szerint ment végbe, ezek pedig sok tekintetben közösek azokra a népekre vonatkozóan, amelyek a társadalmi fejlődésnek megközelítően azonos szakaszán állanak. E törvényszerűségekkel összhangban sok olyan népballada, mely családok tragikus sorsát mondja el, véletlenül szörnyű összejátszásán, váratlan találkozások és kései egymásraismerések motívumain alapul, az élet tipikus helyzetei a végletekig kiéleződnek ezekben a balladákban, s nagy adag fikció és valószínűség kíséretében öltenek művészi formát.

A folklórban a tipológiai rokonság fontos előfeltétele a közös művészi (beleértve a sujeciai, de nem kizárólagosan a sujeciai) hagyományok megléte.

A folklór-sujet a valóság tipikus jelenségeinek a népi alkotótudat prizmáján való megtörése eredményeképpen alakul ki, ez a művészi tudat pedig a megelőző sujeciai hagyományokra támaszkodik. A művészi hagyomány az újjáteremtés sajátos anyaga: újra meg újra átdolgozzák, átötvözik, tagadják, de nyomait törvényszerűen mindig fel lehet fedezni. A hagyománykapcsolatok megvilágítása megadja a lehetőséget, hogy megértsük az új jelenségek forrásait és geneziséit, megértsük, hogy az új művészi jelenségek miért éppen ilyen vagy olyan sujeciai formát kaptak, megmagyarázzuk ezek belső tartalmi logikáját és felismerjük az egyes művek közti kapcsolatok jellegét.

Pontosan az ilyen folklórjelenségek sorába tartozik a gyermekei rabságában levő anya sujet-ciklusa. A ciklust jellemző vérfertőzőési motívumok, melyek a megrajzolt helyzet drámai feszültségét fokozzák és elősegítik a fő balladatéma mélyebb kibontakozását, a népköltészetben mint sujet-képző

⁶ Ld. erről bővebben B. N. PUTYILOV: Tipologiceszkaja obscsnoszt' i isztoriceszkie szvjazi v szlavjanszkih pesznjah-balladah o bor'be sz tatarszkim i tureckim igom. „Isztorija, fol'klor, iszkuszsztvo szlavjanszkih narodov. Dokladi szovetszkoj delegacii. V. Mezsdunarodnij sz"ezd szlavisztov.” Moszkva 1963.

motívumok jóval az idegen hódítók ellen vívott küzdelmek korszaka előtt kialakultak, és nagyszámú mitológiai, mesés vagy epikus tartalmú népköltési alkotásnak szolgáltak alapjául. A testvérek vérfertőző kapcsolatának sujet-i az európai népek folklórában az idegen hódítás témájától függetlenül voltak meg, s ősrégi családi és élethelyzetet tükröztek. A feudális valóság új történelmi körülményei között ezek az archaikus sujet-k nem tűntek el, hanem átfomálódtak ezeknek az új viszonyoknak megfelelően. Az átfomálódás egyik útja az incestus motívumának az idegen hódítás motívumával való összefonódása volt. Az általunk ismert balladák és néphagyományok figyelmes elemzése felfedi ennek az összefonódásnak a nyomait, az egybeforrás sajátos sebhelyeit, azonkívül megőrződtek a korábbi sujetikai értelmezés nyomai.

Az archaikum konzerváltsági foka és a hagyomány átdolgozásának mértéke szempontjából az általam ismert valamennyi történelmi sujet-t meghatározott rendbe lehet elhelyezni. Ez a rend elméletileg rekonstruálja a hagyomány művészi átfomálódásának feltételezhető fázisait, és felfedi a kapcsolatot a különböző nemzeti változatok között. Rögtön hozzá kell azonban tennem, hogy ez a kapcsolat nem genetikai (bár néhány másodrendű esetben talán fel is vethetjük a kölcsönvétel kérdését), hanem tipológiai. Hogy ez mit jelent, igyekszem világossá tenni előadásom végén. Áttérve a ballada-sujet-k sorrendjének elemzésére, meg kell jegyezni, hogy ez a sorrend valószínűleg nem lesz teljes, hiszen, úgy gondolom, nem ismerjük valamennyi nemzeti változatot.

Az anya gyermekei fogságában sujet-lánc első és legarchaikusabb láncszemének a házastársakká lett gyermekekről szóló bolgár balladát tartom.⁷ Ebben a török iga körülményei (portya és rabságba hurcolás) csupán kiinduló motiváció, amely szemelláthatóan valamilyen korábbi, a gyermekek eltűnését másképpen magyarázó motiválás helyébe lépett; a ballada tartalmi alapja egy vérfertőző házasságnak a története, s az, hogy ezt hogy fedezi fel a házastársakká lett gyermekek anyja. A ballada olyan motívumai, mint: az ifjú keresi szíve választottját, aki mint később kiderül, eddig fel nem ismert húga, a vérfertőző házasságból született gyermek szörnynek ábrázolása, majd meggyilkolása stb. igen régi hagyomány felé vezetnek bennünket. A bolgár ballada az egyik legkorábbi kísérlet az incestus archaikus sujet-jének a török iga drámai körülményeihez történő alkalmazására.

A második láncszemet a magyar néphagyomány alkotja abban a változatában, amely az incestus motívumát tartalmazza. A séma közös a bolgár balladával, az egyes epizódok kimunkálásában is van néhány még közelebbi rokonság (pl. a gyermekek elrablása és házasságuk; a titkolt rokonság kiderítése a bölcsődal nyomán; egymásra ismerés a testen viselt bélyegek nyomán

⁷ A változatok felsorolását ld.: Pregled na bŭlgarszkite narodni pesni. Pod redakcijata na SZT. ROMANSZKI. „Izvestija na Szeminara po szlavjanszka filologija pri Univerzitetu v Szofija”, V. k. 1925. 515—516. VI. k. 1929. 150—151.

stb.). De vannak lényeges különbségek is, mind az egyes epizódok elmondásában, mind pedig a sujet általános értelmezésében. A magyar néphagyományban minden, ami az incestus motívumával van kapcsolatban, mintegy el van tompítva, és immár nem játszik lényeges szerepet. Jellemző például, hogy a magyar hagyomány hallgat róla, hogyan reagálnak a házastársak a rokonság felismerésére, és nem beszél az incestus következményeiről sem. Ezzel szemben azok a motívumok, amelyek közvetlenül kapcsolatban vannak a török rabság témájával, határozottan előtérbe kerülnek. A magyar hagyományban a fő helyet a hitszegő gyermekek és a nemzeti méltóságot, a szülőföld iránti szeretetet híven őrző anya közötti konfliktus foglalja el. Itt jelenik meg a janicsárrá lett fiú egy drámai epizódban: ő hurcolja anyját török rabságba, s ő új belőle gúnyt útközben. Ebben a relációban értelme van, hogy a nemzeti érzés diadalt arat a családi kapcsolatok felett: az anya képtelen elviselni, hogy elszakították hazájától, s gyermekeit otthagya hazamegy. Végül pedig ebben a változatban van meg az egész balladaciklus szempontjából olyan fontos eszmei gondolat a vérségi kapcsolatok tartós voltáról; időlegesen szét lehet tépni ezeket a kapcsolatokat, de véglegesen megsemmisíteni nem lehet őket, bennük öltenek testet az idegen igával szembenálló sokkalta egyetemesebb népi kapcsolatokat.

Bár a bolgár balladával összevetve a magyar hagyomány a maga egészében jóval későbbi keletű, van benne legalábbis egy nagyon archaikus részlet: az anya megjelöli gyermekeit, még mielőtt a törökök rabságába hurcolnák őket, bélyeget tesz a testükre, amelynek alapján később felismeri őket.

A harmadik láncszemet a Mihály vajdáról szóló bolgár ballada alkotja.⁸ Ez klasszikus példája a komor drámai feszültségű és elbeszélésmódjában nagy energiájú szláv történeti balladának. Nem mondja el a gyermekek elrablásának és törökországi életüknek a körülményeit, a sujet-ciklusnak mindjárt egyik legdramatikusabb epizódjával kezdődik: a janicsár Mihály vajda részt vesz egy bolgár falu ellen intézett rajtaütésben, és rabságba hurcolja a saját anyját és hűgát anélkül, hogy felismerné őket. Hűgát feleségül veszi, édesanyja a gyermekek dajkája lesz. A cselekmény a továbbiakban a már ismert séma szerint alakul: az öregasszony altatódalt énekel, benne felfedi a rokonság titkát, Mihály vajda hallgatja a dalt, megtudja, mit tett, és bocsánatot kér édesanyjától. A testvérházasság motívuma ebben a balladában kissé mesterséges betétként hat, mintha a balladaénekes ezzel kívánná fokozni a helyzet drámaiságát. Voltaképpen pedig a tradíció ki nem küszöbölt nyoma ez a motívum. A bonyodalom alakulásában nincs meghatározó szerepe, jelenléte megtöri a ballada egységét, a tartalom általa valamilyen végig nem mondott elemmel bővül. Gyökere és eredeti értelme csak összehasonlítások útján fedhető fel.

⁸ Változatok: ANNA DIMITROVA—MIROSLAV JANAKIEV: Predanija za isztoriceszki lica v bölgarszkitе narodni umotvorenija. „Izvesztija na Szeminara po szlavjanszka filologija pri Univerzitetu v Szofija”, VIII—IX. k. 1948. 734, 975. sz.

Magától értetődik, hogy a hagyomány átdolgozásának következő fázisa az incestus motívumának teljes eltűnése, mert az már feleslegessé vált. A morva — szlovák néphagyományban (s a hagyományt megelőző balladában) éppúgy, mint az annak megfelelő magyar néphagyományban a két gyermek — fiú- és leánytestvér — elrablásának az incestust megelőző motívuma hiányzik, ebben csupán egy elrabolt fiúgyermekről van szó s szerencsétlen édesanyjáról, aki fiát keresve annak rabságába jut. A sujet a teljes befejezettség érzetét kelti, történelmi és valóságHITELE megvan, a fikció aránya jelentékeny mértékben csökken benne, s megtelik a mindennapi élet reáliáival.

Ez az egyik szála a sujet-fejlődésnek, ha a különböző népek folklóradatait szemügyre vesszük. De a fejlődés nem egy úton haladt, különböző elágazásai vannak, amit a népek életében előfordult konfliktusok sokrétűsége, a népi élmények és a konkrét művészi feladatok sokfélesége váltott ki, más-résről pedig a hagyományok lehetőségei indokolnak.

Azok mellett a sujet-k mellett, amelyekben az incestus motívuma fokozatosan elhalványul, tovább alakulnak olyan sujet-k, amelyek ezt a motívumot tartósan megőrzik. Így néhány olyan balladában, melyek expozíciójukban a Mihály vajdáról szólóhoz hasonlítanak, a „fiú- és leánytestvér” alaphelyzet előtérbe kerül, az anya pedig, mint a dal szereplője, nem lép színre. Több érdekes történelmi balladában a cselekmény magvát képezi a törökké lett ifjúnak szláv hűgával való véletlen találkozása s a megelőzött vérfertőzés epizódja (az ifjú elrabolja vagy rabszolgapiacon vásárolja meg hűgát; ritkábban fordul elő az az eset, hogy kiszabadítja hűgát a rabságból, de akkor már ő maga sem janicsár, hanem szláv vitéz, óriás stb.).⁹ Be lehet bizonyítani, hogy ezek a balladák az incestusról szóló jóval régebbi sujet-vel vannak kapcsolatban.

A teljesen törvényszerű sujetikai leágazás érdekes példája „Az anyós veje rabságában” ballada.¹⁰ Ha a részleteket figyelmen kívül hagyjuk, csupán szereplői rokonsági kapcsolatainak megváltozásában különbözik Mihály vajda balladájától. Mihály fiú és testvér, akit valaha elragadtak és idegenben nőtt fel. A neki megfelelő személy a fentebb említett balladában egy tatár: először elrabol egy leányt, akit később feleségül vesz, majd elrabolja az anyját.

A vérfertőzés témája nagyon egyszerűen küszöbölődik ki. A fennmaradt szövegek figyelmes elemzése azonban azt a feltételezést sugallja, hogy közvetlen előzménye ismerte az incestus témáját, s e téma — bár igen halvány — nyomai magában a balladában is kimutathatók.

„Az anyós, veje rabságában” a tradíció sajtáságos, nagyon ökonomikus és ugyanakkor művészi vonatkozásban igen hatásos átformálódását demonst-

⁹ Az idevonatkozó adatok összefoglalását ld. fentebb idézett munkámban: „Tipológiai közösség és történelmi kapcsolatok a szláv balladás dalokban.” 430—433.

¹⁰ Isztoricseszkie peszni XII—XVI. vekov. Kiadásra előkészítette B. N. PUTILOV és B. M. DOBROVOL'SZKIJ. A SzU. Tud. Akad. kiadása, Moszkva—Leningrád 1960.; Isztoricseszkie peszni maloruszkogo naroda, sz ob"jasznenijami VL. ANTONOVCSA i M. DRAGOMANOVA. I. k. Kiev 1874.

rálja; ez az átalakulás új életre kelti az egész ciklus tartalmát alkotó népi művészi gondolatot.

A ballada-áttalambemutatott különféle nemzeti változatai meglehetősen bonyolult fejlődési folyamat fő vonalait szemléltetik. Ez a fejlődés párhuzamosan következett be a különböző népek folklórjában. Feltételezhetjük, hogy ez a fejlődési folyamat nemcsak hogy sajátos módon ment végbe az egyes népköltési rendszerek határain belül, hanem azt is, hogy e határokon belül nem vált akárcsak többé-kevésbé is befejezetté. Azt az egységes, következetes, logikus és meglehetősen egyirányú láncolatot, amit a szöveg-át- és újjáalakulásában megrajzoltunk, valószínűleg egyetlen nép folklórja sem ismeri, azaz a nemzeti kereteken belül a folyamat ugrásszerűen ment végbe. A különböző etappe-ok vagy elfelejtődtek, mert kerek művészi megformálást nem nyertek, vagy teljesen kimaradtak.

Az általunk megrajzolt kép, amely bizonyos határokig hipotetikus, mégis teljesen materiális és objektív, s egy sor nép népköltészetének terjedelméig a reális eredményeknek megfelelő.

A folyamat nemzetközi jellegű volt, de konkrét kifejezést mindig nemzeti művészi formákban kapott. Az általunk ismert valamennyi formának kölcsönös összefüggésükben, történelmi fejlődésükben való vizsgálata, a folyamatot jelző elágazások megállapítása lehetővé teszi, hogy kielégítően megmagyarázzuk mind az egyik vagy másik változat keletkezésének s az azokban foglalt művészi sajátosságoknak (beleértve a különféle homályos helyeket és ellentmondásokat is) az okait, mind pedig az egész kiterjedt ciklus általános eszmei és történelmi értelmét.

A gyermekei rabságában levő anyáról szóló magyar néphagyományokat teljesen csupán a szláv adatok fényében érthetjük meg. Ugyanakkor ezek a magyar néphagyományok kulcsot adnak a kezünkbe egy, a szláv területen ismert egész folklórciklus történetében meglevő sok lényeges momentum értelmezéséhez. Az összehasonlító elemzés lehetővé teszi azt is, hogy választ adjunk a szláv és a magyar verziók közötti kapcsolatok jellegének kérdésére: ezek a kapcsolatok nem genetikaiak, hanem a folklórban ható tipológiai azonosság törvényének eredményei.